

Het gezin Messcher-Swaan, Sparrelaan 17

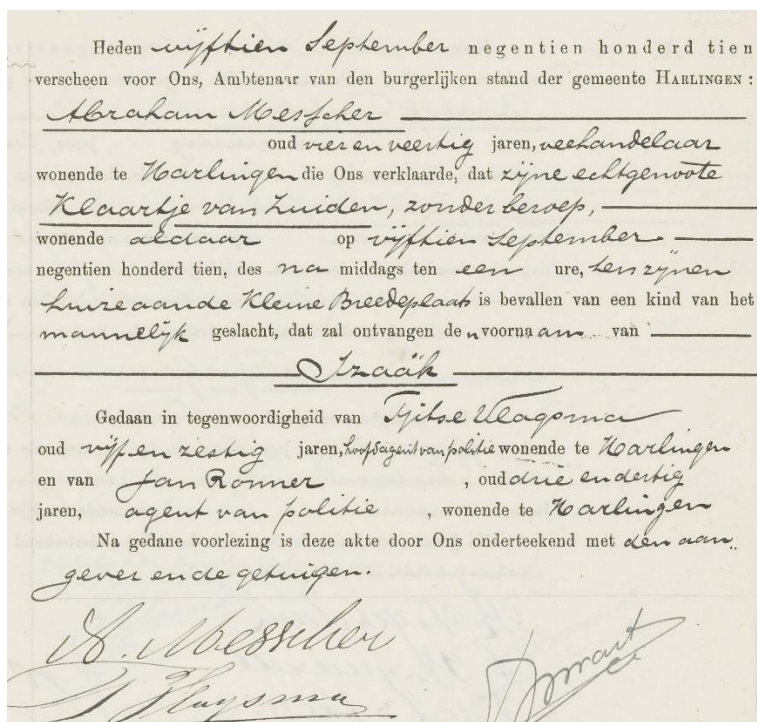
Naam	Geboren	Omgekomen
Messcher, Izaäk	Harlingen, 15.09.1910	Auschwitz, 31.07.1944
Messcher-Swaan, Sara	Den Haag, 14.08.1910	Auschwitz, 06.03.1944
Messcher Debora Carola	Den Haag, 07.07.1939	Auschwitz, 06.03.1944

De eerste bewoners van Sparrelaan 17 waren het Joodse echtpaar Izaäk Messcher en Sara Swaan. Op 4 juni 1936, de dag van hun huwelijk, betrokken zij de nieuwbouwwoning. Destijds lag de straat nog aan de rand van Rijswijk, met achter het huis een plantsoen en daarachter weilanden.

Izaäk Messcher

Izaäk Messcher werd op 15 september 1910 geboren in Harlingen. Zijn vader, Abraham Levie Messcher, was slager en handelaar in vlees en vee. Abraham was in 1865 geboren in Nijehaske, bij Heerenveen. Na het overlijden van zijn eerste vrouw Hanna Gans (1861 – 1896) hertrouwde hij in 1897 in Hoozevee met Klaartje van Zuiden (1867 – 1925).

Het gezin woonde aanvankelijk in Nijehaske. Daar werd in 1898 hun oudste zoon Levie geboren. In 1900 verhuisde het gezin naar Harlingen, waar het werd inschreven op het adres Kleine Breedeplaats 17. Daar werden nog drie zonen geboren: Jacob in 1900, Hermanus in 1907 en Izaäk in 1910.

1910

1912

1927

1928

Na het overlijden van beide ouders in 1925 werd het familiebedrijf voortgezet door de oudere broers. Izaäk koos eveneens voor het slagersvak. Hij volgde een opleiding aan de Nederlandse Slagersvakschool in Utrecht en vertrok daarna naar Den Haag. Daar werkte hij als slagersknecht en woonde hij in bij het gezin van slager Abraham Wurms aan de Geest 69.

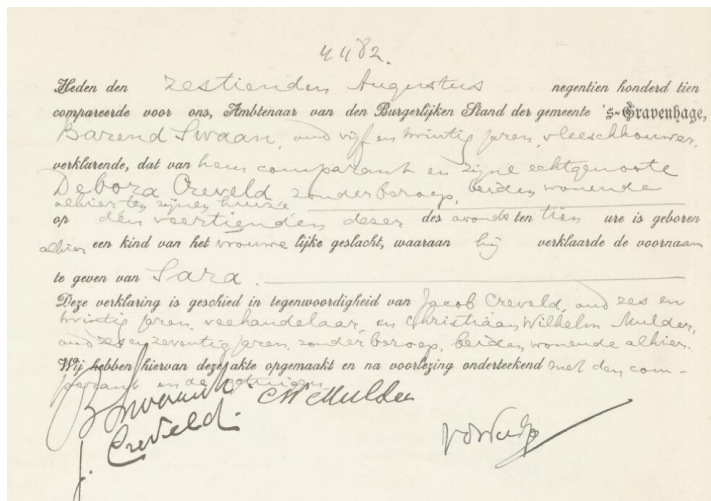
In 1933 werd Izaäk lid van de T.O.P. padvindergroep, onderdeel van de Joodse vereniging T.O.P. voluit Toneel, Ontwikkeling en Philantropie. De vereniging organiseerde allerlei sociale, culturele en sportieve activiteiten.

Eind 1933 verhuisde Izaäk naar Rijswijk. Hij ging op kamers wonen aan de Emmastraat 44, bij de familie Van Praagh-Polak. Daarmee woonde hij vrijwel om de hoek van de familie Swaan. Op zijn persoonskaart werd zijn beroep vermeld als vleeschgrossier, bedrijfsleider

Sara Swaan

Sara, die ook Selien werd genoemd, werd op 14 augustus 1910 geboren in Den Haag. Haar ouders waren Barend Swaan en Debora Creveld. Beide families waren van oudsher verbonden met de handel in vlees en vee. Ook Sara's vader Barend was in deze bedrijfstak werkzaam.

Sara had twee broers, Nathan (Nico) geboren in 1909, en Leendert (Leo) geboren in 1913. Leendert werd geboren in Rijswijk, waar het gezin enige tijd aan de Kerklaan woonde. Eerst op nummer 37 en later op nummer 23, een hoekpand aan de Emmastraat. Beide broers raakten later betrokken bij het familiebedrijf.

1910

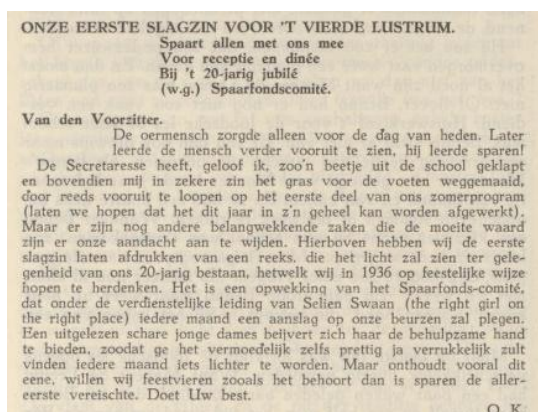

1918

1929

Net als haar broers was Sara actief binnen de vereniging T.O.P. Zij speelde toneel, was korfbalster, maakte deel uit van verschillende commissies en was bestuurslid. In een van de clubberichten werd zij omschreven als "the right girl on the right place".

1935

1935

Het is goed mogelijk dat Sara en Izaäk elkaar via T.O.P. hebben leren kennen. Hun woningen lagen bovendien dicht bij elkaar.

Op 4 juni 1936 trouwden ze.

Het gezin Messcher-Swaan

Op hun trouwdag betrokken Izaäk en Sara hun nieuwe woning aan de Sparrelaan 17. Drie jaar later werd op 7 juli 1939 hun dochter Debora Carola geboren. Zij werd vernoemd naar haar beide grootmoeders.

Net daarvoor in april 1939 waren Sara's ouders samen met haar broer Leendert verhuisd naar een benedenwoning aan de Huis te Hoornkade. Bijna een jaar later brak de oorlog uit.

1936

1939

1941

In 1941 werd de firma "B. Swaan & Co", gevestigd in het Openbaar Slachthuis in Den Haag, overgenomen door het Duitse bedrijf Omnia-Treuhandgesellschaft. Izaäk Messcher was sinds 1939 mede-eigenaar van het bedrijf, samen met zijn schoonvader Barend Swaan. Na de overname werd de firma geliquideerd.

2a. Familiennaam van den vennoot	Swaan	Messcher
(Zie toelichting 1.)		
b. Voornamen (voluit)	Barend	Izaak
c. Woonplaats, straat en huisnummer	Rijswijk, Kerkhof 23	Rijswijk, Sparrelaan 17
(Zie toelichting 2.)	<i>Huis te Hoornkade 67</i>	
d. Geboorteplaats	's-Gravenhage	Harlingen
(Zie toelichting 2.)		
e. Datum en jaar van geboorte	29 December 1884	15 September 1910
f. Nationaliteit (eventueel dagteekening der naturalisatie)	Nederlander	Nederlander
g. Handteekening	<i>Barend Swaan</i>	<i>Izaak Messcher</i>
h. Paraf	<i>B. S.</i>	<i>I. M.</i>

1941 Firma B. Swaan & Co in liquidatie (KvK)

In juni 1942 werd de woning van Sara's oudste broer Nathan, die met zijn vrouw en twee zoontjes in Voorburg woonde, onteigend. Het gezin moest verhuizen.

Sara's broer Leendert werd in 1942 opgeroepen om zich te melden voor een Joods werkkamp. In de nacht van 2 op 3 oktober werden alle mannen in de Joodse werkkampen opgepakt en naar Westerbork gebracht. Op die dag en in de dagen erna werden ook hun gezinsleden opgepakt en naar Westerbork gebracht. Hun woning aan de Huis te Hoornkade 67, werd op 3 oktober 1942 door de Rijswijkse politie verzegeld

Onderduik

Izaäk en Sara hadden zich laten opnemen op de zogenoemde Weinreb-lijst. Deze lijst zou Joden bescherming tegen deportatie geven. Maar zij zullen hier niet volledig gerust op zijn geweest.

Friedrich Weinreb was een orthodoxe jood die in de Joodse gemeenschap van Den Haag en Scheveningen aanzien genoot. Hij had een fictief emigratiebureau opgezet en spiegelde Joden voor dat registratie voor een zogenoemde "Sperre" hen tegen deportatie kon beschermen. Ook beweerde hij dat hij hen via Vichy-Frankrijk in veiligheid kon brengen. De Sicherheitsdienst greep aanvankelijk niet in, waardoor veel Joden zich, vaak tegen betaling, lieten registreren. Uiteindelijk werden ook zij opgepakt en gedeporteerd

Kort na het vertrek van Sara's ouders dook het gezin onder. Hun dochtertje Debora werd daarbij van hen gescheiden en elders ondergebracht.

Op 27 oktober 1942 werd hun woning aan de Sparrelaan door de Rijswijkse politie verzegeld.

Waar Debora terecht kwam, werd later duidelijk uit een uitgebreid proces-verbaal van de Haagse politie, proces-verbaal nummer 1901, dat op 4 november 1942 werd opgesteld.

Debora

Dirk Tinbergen, woonachtig aan het Abrikozenplein 37 in Den Haag, meldde zich bij de kinderpollitie. Hij vertelde dat zijn vrouw, Sina Tinbergen – den Ouden, de dag ervoor een vondeling in huis had genomen. Het meisje was door een onbekende vrouw, achterop de fiets, bij hen gebracht. De politie begon direct een onderzoek naar haar identiteit.

Het ging om een flink meisje van ongeveer drie à vier jaar oud, met donkerblond haar en grijsblauwe ogen. Ze droeg een bril en was enigszins scheel. Haar kleren werd nauwkeurig beschreven en er werden foto's van haar gemaakt.

Tijdens het verhoor vertelde het meisje dat zij Debora heette. Als woonadres noemde zij iets dat klonk als "Spaarne- "of "Sparrelaan/-straat".

De gemeentelijke administratie bracht de politie vervolgens op het spoor van Debora Carola Messcher, geboren op 7 juli 1939 in Den Haag. Zij was de dochter van Izaäk Messcher en Sara Swaan uit Rijswijk en stond geregistreerd als "Joods kind".

Toen haar foto aan de politie in Rijswijk werd getoond, werd zij herkend door politieagent Cornelis Marinus van der Does. Hij was haar achterbuurman aan de Lijsterbeslaan en bovendien de broer van Joop van der Does, die later hoofdbewoner van Sparrelaan 17 zou worden.

Naar aanleiding van een op Woensdag
4 November door Disk Cornelis Tinbergen
geboren te Groningen op 8 mei 1909, ingenieur,
wonende Oudekerkeplein N° 3.7 te Groningen
bij de Kinderpolitie alhier geblane mededeling
dat zijn echtgenote op 3 November 1942.
van een onbekende vrouw een te vondeling
gelegd kind had in ontvangst genomen welk
kind hij bij zich in huis had gehouden, heb

opnemen. Toen ik het kind, zijnde een
meisje van 3 a 4 jaren oud. zag, kreeg
ik daarmede zandamij medelijden
dat ik besloot. Dicht ~~had~~ mij te nemen en
ik nam het van vermeldde vrouw aan.
Daar de vrouw seide dat het een
vondeling was. en zij dus bleefloos niets
over het kind selve wist, heb ik haar
geen verdere vragen gesteld. De vrouw

Door den dienstdoenden Grootmeester van
politie aan het bureau van politie te Rijswijk
werd mij medegedeeld dat aldaar een
onderzoek loopende is naar het goedsche
echt paar Izaäk Messcher en Sara Swaan,
die met hun kind naar een concentratie
kamp ~~moeten~~ worden overgebracht; doch die
omst onbekende bestemming vertrokken bleven
te zijn. De agent van politie te Rijswijk 2/

Debora Carola Messcher
Proces Verbaal No. 1901, 1942

Op 19 november 1942 verscheen in het *Algemeen Politieblad* een opsporingsbericht. Izaäk Messcher en Sara Swaan, "woonachtig in Rijswijk aan de Sparrelaan 17", werden gezocht. Ze werden ervan verdacht hun kind in de steek te hebben gelaten.

De Commissaris van Politie van de justitiële dienst A van Den Haag verzocht opsporing, aanhouding en voorgeleiding van Izaäk Messcher en van zijn vrouw Sara Messcher-Swaan. Zij waren woonachtig in Rijswijk aan de Sparrelaan 17. Zij werden er van verdacht Artikel 256 van het Wetboek van Strafrecht (het te vondeling leggen, c.q. verlaten van een kind beneden de leeftijd van 7 jaar) te hebben overtreden.

Algemeen Politieblad, nr 46, 19 november 1942, 1300, bericht 2826

Hoewel Sina Tinbergen - den Ouden in het proces-verbaal had verklaard dat zij bereid was het kind bij zich te houden totdat de ouders gevonden waren, is dat blijkbaar niet gebeurd. Bijna twee maanden later werd op 7 januari 1943, Debora Messcher ingeschreven aan de Sinaasappelstraat 58 in Den Haag, bij het gezin de Voogd - van Bergen.

De zoektocht naar Izaäk en Sara

Op 11 januari 1943 werd bij de namen van Izaäk Messcher en Sara in de burgerlijke stand de aantekening "V.O.W." geplaatst: Vertrokken Onbekend Waarheen. Officieel was niet bekend waar zij waren.

Waar zij zich daadwerkelijk bevonden, werd pas duidelijk bij het doornemen van de dagrapporten van de Gemeentepolitie Rijswijk.

Op 16 november 1943 werden broer Nathan en diens vrouw en kinderen, door ambtenaren van de Sicherheitsdienst opgepakt in een woning aan de Cromvlietkade in Rijswijk. Izaäk en Sara werden door de Rijswijkse politie gearresteerd aan de Kerklaan 48. Allen werden naar het politiebureau gebracht. Vervolgens werden zij met een rode auto overgebracht naar de Nieuwe Parklaan in Den Haag. Daar bevond zich in Villa Windekind de Sicherheitsdienst, die zich ondermeer bezighield met het oppakken en opsporen van Joden.

Uit de cartotheekkaarten van de Joodse Raad blijkt dat het gezin Messcher - Swaan, evenals het gezin van Sara's broer uit Voorburg, eind november 1943 op dezelfde dag in Kamp Westerbork werden ingeschreven. Zij werden ondergebracht in barak 67, één van de drie zogenaamde strafbarakken. De strafbarakken waren voornamelijk bestemd voor opgepakte onderduikers.

Auschwitz

Op 3 maart 1944 werden Izaäk Messcher, zijn vrouw Sara Messcher - Swaan en hun dochtertje Debora vanuit Westerbork op transport gesteld naar Auschwitz.

Drie dagen later, bij aankomst, werden Sara en de vierjarige Debora direct vermoord. Izaäk werd waarschijnlijk nog als dwangarbeider tewerkgesteld. Vier maanden later was ook hij niet meer in leven.

De ouders van Izaäk Messcher waren al voor de oorlog overleden. Zijn drie broers overleefden de oorlog niet, en zijn samen met hun gezinnen vermoord. Voor het gezin van zijn broer Levie zijn aan de Rozengracht 15 in Harlingen struikelstenen geplaatst.

Ook Sara's ouders en haar beide broers overleefden de oorlog evenmin. Haar broer Nathan werd samen met zijn vrouw en twee zoontjes vermoord. Voor hen zijn aan de Hoekenburglaan 33 in Voorburg struikelstenen geplaatst.

16 mei 2025

